

Key words: poetical word, verbal art, poetical language, author's neologism, image symbols, tropes, life-asserting inspiration.

Стецюк І.Я.

МОВА МУЗИЧНОГО КАНАЛУ „М1” (КУЛЬТУРОМОВНИЙ АСПЕКТ)

У статті проаналізовано рівень нормативності української мови у прямому ефірі музичного каналу „М1”. Представлено порушення літературних норм різних типів у мові ЗМІ, характеризується причини їх виникнення.

Ключові слова: мова засобів масової інформації, прямий ефір, літературна норма, правильність, нормативність мови мас-медіа.

Для сучасної людини мас-медіа стали одним із основних джерел отримання інформації. Засоби масової комунікації надзвичайно активно впливають на свідомість суспільства, у тому числі й на формування мовомислення кожного індивідуума. У період, коли утверджується державний статус української мови, велике значення має рівень мовної культури засобів масової інформації (ЗМІ). „У мові ЗМІ, – як зазначає О. Сербенська, – відбуваються складні еволюційні процеси, пов’язані з життям національної мови. Якщо в кінці ХІХ – на початку ХХ ст. такою сферою була художня література, то сьогодні одним з найважливіших центрів активного життя літературної мови стає, безперечно, сфера мас-медіа” [3, 135].

Мас-медіа – це феномен, що є генератором інформації, матеріальне вираження якої проходить через мову. Цілком очевидно, що ЗМІ стали каналом, який породжує нову чи заперечує стару систему функціонування мови, а отже, диктує межі культури українського слова. Так, С. Єрмоленко у статті “Нові комунікативні технології і мовна культура журналіста” підкреслює важливість володіння спонтанним усним літературним словом, яке повинно бути стилістично багатим, тобто глибина і всеохопність інформації має поєднуватися з досконалою формою [1].

Дослідження мови ЗМІ має багату традицію. Відомі численні розвідки, які стосуються мови преси (таких науковців, як О. Андрейченко, Д. Баранника, Т. Бондаренко, Г. Денискіної, С. Єрмоленко, М. Жовтобрюха, Т. Коць, К. Ленець, О. Пономарева, О. Сербенської, О. Стишова, І. Холявко, О. Черемської, М. Яцимірської та ін.). Окремі праці присвячені мові радіо й телебачення (О. Гояна, Г. Денискіної, В. Лизанчука, М. Малого, І. Пенчук, Л. Поліщук, О. Семенової, Т. Федорів, Ю. Фінклера та ін.). Проте наукові роботи про мову прямого ефіру практично відсутні.

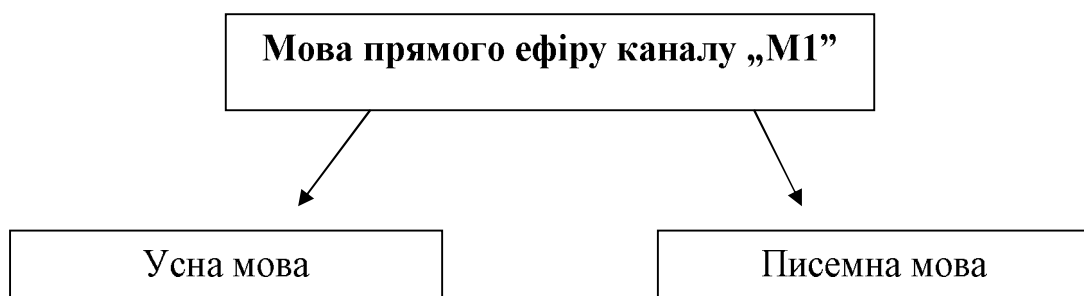
Мета нашої розвідки – дослідити рівень нормативності української мови у прямому ефірі музичного каналу „М1”, проаналізувати огріхи у висловлюваннях

журналістів і причини їх виникнення. Об'єктом дослідження послужила мовна практика каналу „М1”, предметом – рівень дотримання норм української мови ведучими програм, їхніми гостями та додзвонювачами. Джерельною базою дослідження є популярна розважальна ранкова програма телеканалу „М1” – „Guten morgen” („Гутен морген”).

Прямий ефір характеризується безпосереднім транслюванням певної інформації слухачам чи глядачам. Усвідомлюємо, що в прямому ефірі журналістові важче контролювати свою мовну діяльність, оскільки треба водночас думати про змістове наповнення висловлювання і правильність його оформлення. Тому такі фрагменти текстів у мові ЗМІ не завжди відзначаються мовною досконалістю. Зауважимо, що прямий ефір також може бути представлений ословленням заздалегідь підготовлених частин тексту (чи усього тексту). Такий тип комунікації характерний для телевізійної служби новин.

Телебачення оперативно реагує на мовні процеси в середовищі і, в свою чергу, активно їх формує. Якщо давніше жаргонізми, арго, сленг були “замкнені” у мововжитку певних кіл, їх використовувала певна кількість людей, то тепер вони функціонують на телебаченні, подолали соціальні і вікові рамки, стали прийнятними для загалу. Наслідком такої свідомої чи несвідомої пропаганди ненормативних лексичних одиниць на телебаченні є те, що глядачі, надто молодь, вбирають ці слова і вирази й починають послуговуватись ними на щодень [2, 4-5]. Тележурналіст повинен уміти чітко визначити інформативну ефективність кожного епізоду, вільно варіювати мовними засобами, уникати багатослівності.

Закономірно, що ведучі найчастіше допускають огріхи під час спонтанної мови. Це пов'язано із рядом причин. Проаналізуємо умови реалізації висловлювання журналістів. Мову ранкової програми „Guten morgen” („Гутен морген”), яка транслюється в прямому ефірі на музичному розважальному каналі „М1”, розглядаємо у двох аспектах: усна мова (зокрема пряма мова журналіста) та писемна мова (титри, рухомі рядки) (рис. 1).

Рис. 1. Мова прямого ефіру

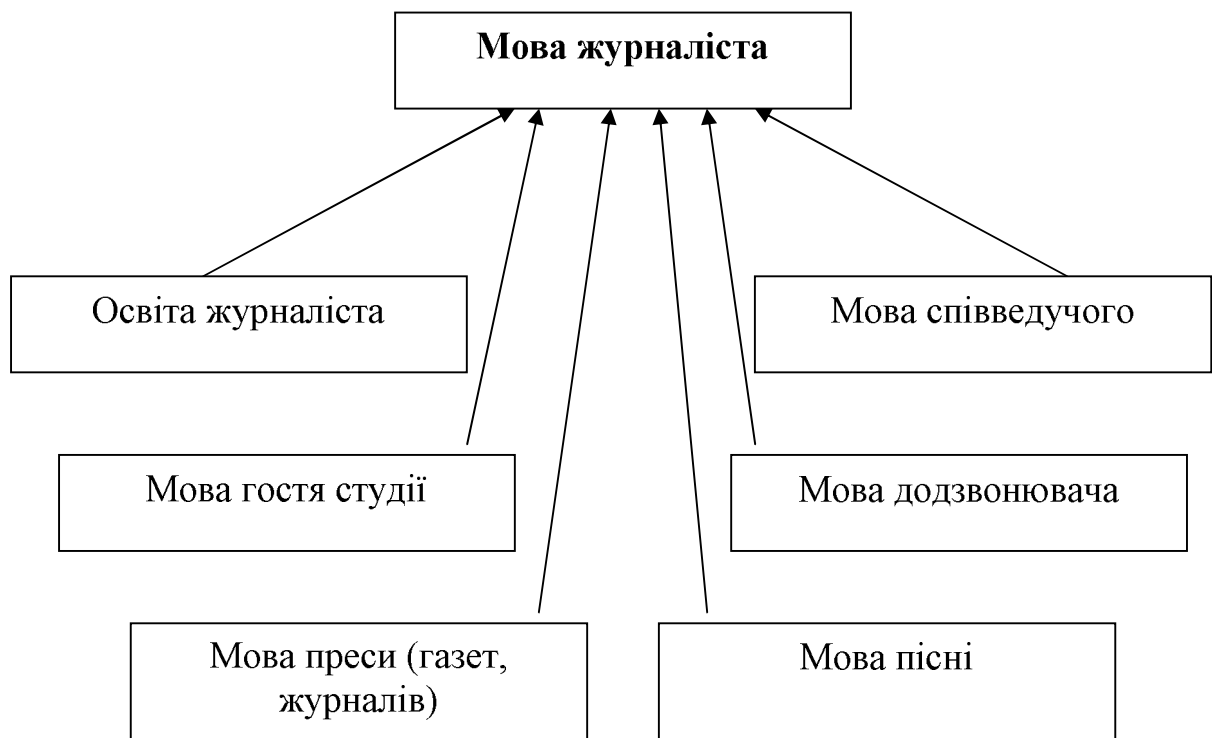
Під усною мовою розуміємо висловлювання, які лунають у прямому ефірі під час різних типів спілкування. Як правило, це спонтанна мова ведучого. Але мову журналіста представляють спонтанні речення (наприклад, розмова із додзвонювачем) і наперед продумані питання (розмова з гостем студії). Окрім

цього, часто спостерігаємо поєднання усної і писемної форм літературної мови. Фрагменти такого тексту озвучуються журналістом у прямому ефірі, проте вони вже заздалегідь підготовлені. Прикладом слугує рубрика новин „EmOneNews”. Ведуча розповідає музичні новини, однак вони наперед написані, відредаговані ще до того, як пролунали у прямому ефірі.

Писемна мова характеризується попередньо підготовленою інформацією, яка транслюється на екран за допомогою титрів, рухомих рядків. Кожний ефір музичного каналу має рухомі рядки, які інформують глядачів про погоду чи подають гороскоп на весь день. Така мова вже не характеризується спонтанністю, а, навпаки, певною стандартизованістю. Однак ми не можемо констатувати, що інформація надходить до слухача у взірцевому варіанті.

Далі розглянемо конкретні огріхи у мові журналістів та їх співбесідників у різних ситуаціях спілкування.

На нашу думку, рівень мовної досконалості у прямому ефірі розважального музичного каналу „M1”, зокрема ранкової програми „Guten morgen” („Гутен морген”), залежить від освіти ведучого, від мови співведучого, від мови гостя студії, від мови додзвонювача, від мови преси (газет, журналів), які зачитують журналісти в телеефірі, та від мови пісні, яка лунає в телепросторі (рис. 2).

Рис. 2. Типи впливів на мову журналіста музичного каналу „M1”

Сучасний медіапростір намагається захопити адресантів своєю інформативністю, нестандартністю висловлювання і яскравим зображенням. Це стосується і музичного каналу „M1”. Часто його ведучими є люди, які навіть не мають відповідної журналістської підготовки чи досвіду роботи на телебаченні. Це відомі співаки, артисти чи взагалі люди цікавих спеціальностей, які можуть

чимось вразити глядачів, але не завжди красою українського слова. Поза сумнівом, мова журналіста великою мірою залежить від його освіти. Розкутість працівників сучасних ЗМІ у висловленні думок позначається на сучасних діалогах, монологів, причому як у газетах, так і в радіо- й телевізійних програмах [1, 16].

Найчастіше ведучі порушують акцентуаційні норми: *а після кліну подивимся сюжет з н́ової* (замість *нові́ї*) колекції (4.11.2008, 8:56); *пишіть сьогодні вірші́* (замість *вірши́*) (4.08.2008, 9:59); *чи просто подушко́ю* (замість *подушко́ю*) (3.06.2008, 8:06); *чи просто ста́рий* (замість *старі́й*) Київ (23.05.2008, 9:51); *як ти цього досягла* (замість *досяглі́*) (17.06.2008, 9:49); *кого з українського* (замість *українського*) шоу-бізнесу ти ненавидиш (26.08.2008, 9:16); *ти направляєш мене в правильне ру́сло* (замість *русло́*) (14.11.2008, 8:48).

Спостерігаємо лексичні огріхи:

– сплутування значень паронімів (*як обрати правильно туристичну кампанію* (замість *компанію*) (23.07.2008, 9:24);

– вживання слів у невластивому значенні (*це абсолютно вірно* (замість *правильно*) (11.06.2008, 9:49); *хочемо подивитися цю книжку на протязі* (замість *протягом*) *невеликої паузи* (4.11.2008, 9:06);

– вживання росіянізмів (*не ставте в нікому* (замість *в ніякому*) *разі* (3.06.2008, 9:56); *на старт, вніманіє* (замість *увага*), *марш* (15.09.2008, 9:46); *яка запорука щасливого брака* (замість *шлюбу*) (16.09.2008, 9:59); *на дискотеке* (замість *дискотеці*) (14.11.2008, 9:56).

Граматичні помилки представлені неправильним утворенням найвищого ступеня порівняння прикметників (*ти дивився самий каліграфічний* (замість *найкаліграфічніший*) *почерк в нас на дошці* (27.05.2008, 8:17); *саме головне* (замість *найголовніше*) (11.11.2008, 8:19), відмінкових закінчень (*може своє завдання даш* (замість *даси*) (26.08.2008, 9:18); *закохуватися будемо після наступного кліна* (замість *кліну*) (17.09.2008, 9:16) і ненормативним уживанням прийменника (*прокидається десь без п'ятнадцяти сім* (замість *за п'ятнадцять сьома*) (21.02.2008, 9:13).

Мова співведучого також впливає на мову іншого журналіста. Якщо хтось із них допустить помилки у мовленні, то колега у студії може їх повторити:

– Флегматікі.

– Ні, не флегматікі (10.06.2008, 9:54).

– ... змагаються на швидкість з кіньмі.

– З кіньмі? (13.06.2008, 8:07).

Мова зі співрозмовниками здебільшого не є взірцевою. Часто, коли гість студії розмовляє російською мовою, журналісти дублюють його слова у своєму мовленні. Наприклад, коли Андрій Кравчук говорив про свій „прошедший” день народження, ведуча додала репліку „ми вітаємо тебе із *прошедшим* (замість *минулим*) *днем народження*” (28.03.2008, 9:15). Аналогічні огріхи є в інших програмах: *дякуємо, ребята* (замість *хлопці*), *що прийшли до нас* (13.05.2008, 9:59). Україномовні гості теж допускають помилки. Олександр Пономарьов говорить: „дивився не я, а люди, які *приймають участь*” (замість *беруть участь*) (4.11.2008, 9:13). Порушення норм української мови спостерігаємо

також при спілкуванні з додзвонювачами. Ведучі звертаються до них так, як телеглядач представив себе: „*все, Крістін, телефонуй і надалі*” (3.06.2008, 8:49). Інший приклад ілюструє вплив російськомовного додзвонювача:

– *Мне папа говорил, что Оскар.*

– *Не будемо збивати тебе з толку. Ти **вірно** (замість **правильно**) відповів.*

Папа правильно знає (11.06.2008, 9:57).

Більшу частину ефірного часу представлено музичними композиціями. Мова пісні – один із чинників вибору мови в ефірі до чи після її виконання. Цю тезу ілюструє зафіксована нами фраза, як-от: *я не буду твоей, я буду твоей* (10.06.2008, 8:06), виголошена, коли ведуча представляла пісню „Я буду твоей”. На мову журналіста впливає також преса, яку він анонсує в ефірі, нерідко вона може бути російськомовною.

Писемна мова каналу також не є взірцевою. В ранковому ефірі вона представлена рухомим рядком, який подає гороскоп. Найчастотнішими виявлено такі огріхи на лексичному рівні, зокрема вживання слова у невластивому йому значенні (Рак. **Відмінний** (замість **хороший**) *настрій, отриманий разом із ранковим зарядом бадьорості, супроводжуватиме тебе цілий день* (10.06.2008, М1). Серед граматичних помилок домінує неправильне вживання прийменника **по** (Терези. *Щастя битиме невечернім джерелом, планує на другу половину дня найважливіші справи. Та не забудь причепуритися та модно одягнутися, бо тебе зустрічатимуть **по одягу** (замість **за одягом**)* (11.06.2008, М1); Лев. *Спроби почати що-небудь нове не **увінчається** успіхом. Зустрічі, призначені на сьогодні, відмінються **по незалежних від тебе причин** (замість **через незалежні від тебе причини**)* (10.06.2008, М1).

В останньому прикладі зауважуємо також ненормативне узгодження підмета з присудком (Лев. *Спроби почати що-небудь нове не **увінчається** (замість **увінчаються**) успіхом...*)

Особливістю писемної мови є те, що її можна проаналізувати у ракурсі дотримання орфографічних та пунктуаційних норм (на відміну від усної). Цю тезу ілюструє такий приклад: Лев. *Дозволь собі побути в ролі самозакоханого принца, це не викличе відрази чи роздратування, навпаки пробудить любовну пристрасть у навколишніх* (11.06.2008, М1). У цьому фрагменті пропущено кому після вставного слова *навпаки*.

Мову музичного каналу також представляють сюжети, які транслюють у прямому ефірі, але які були відзняті заздалегідь. Наприклад, у рубриці музичних новин „EmOneNews” програми „Guten morgen” („Гутен морген”) спостерігаємо сюжети із помилками, що допускають герої відеороликів, як-от: *але вони **саме найкраще** (замість **найкраще**), що є у нашому житті* (3.06.2008, 8:34).

Отже, у прямому ефірі розважального музичного каналу „М1” спостерігаємо порушення орфографічних, акцентуаційних, лексичних, граматичних, орфографічних і пунктуаційних норм української мови. Часто рівень мовної культури залежить від освіти ведучого, від мови, якою говорять співведучі, від мови гостей студії чи додзвонювачів та інших чинників. Зауважимо, що у прямому ефірі значно важче працювати, адже там потрібна негайна словесна реакція на висловлювання інших людей (співрозмовників). Нерідко навіть через поспіх журналісти допускають помилки. Однак мас-медіа

повинні контролювати рівень дотримання еталонів рідної мови. ЗМІ є системою створення і продукування культурного рівня населення, оскільки характеризуються мобільністю, можливістю швидкої передачі інформації, широтою охоплення аудиторії. Тому престиж української мови в цій сфері залежить від загальнокультурної вартості мови мас-медіа.

ЛІТЕРАТУРА

1. Єрмоленко С. Нові комунікативні технології і мовна культура журналіста // Вісник Львівського університету. Серія Журналістика. Вип. 23. – Львів, 2003. – С. 11-16.
2. Нікітіна Н. Українська мова на телебаченні: сьогочасна ситуація // Дивослово. – 2004. – № 12. – С. 2-7.
3. Сербенська О. А., Волощак М. Й. Актуальне інтерв'ю з мовознавцем: 140 запитань і відповідей. – К.: Вид. центр “Просвіта”, 2001. – 204 с.

In the article it is analysed the standart of the Ukrainian language correctness on the life musical television channel “M1”. It is presented the typical mistakes of different litarary norms in the language of mass media and peculiarities of their arising.

Key words: the language of mass media, live air, litarary norm, correctness, normative language of mass media.

Дороз В.Ф.

ПРИНЦИП КРОС-КУЛЬТУРНОГО ДІАЛОГІЗМУ ЯК ОДНА З ОСНОВ ГУМАНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ МОВНОЇ ОСВІТИ

У статті розглядаються можливості становлення діалогічного мислення особистості у предметному полі мовної освіти. Вважаючи останнє необхідною складовою сучасної гуманітарної освіти, автор акцентує увагу на принципі діалогу як методологічній засаді, що сприяє становленню діалогового мислення особистості.

Ключові слова: принцип діалогізму, інтеркультурність освітнього процесу, національна самосвідомість, толерантність, соціокультурний компонент навчання.

Сучасні зміни в освіті передбачають інтеркультурність освітнього процесу, і в цьому сенсі актуалізується роль сучасної мовної освіти, яку ми вважаємо важливою складовою шкільної гуманітарної освіти, оскільки мета її – допомогти білінгвальній особистості сформуванню певну метамову – полікультурний код, що дає можливість не заблукати у хаосі інтеграції, полегшує і збагачує життя у світі багатоманітних зв'язків епохи глобалізації.